

بررسی نگرش اعضا پایگاه تحقیقات جمعیتی دانشگاه علوم پزشکی اراک نسبت به کارگاه‌های مهارت‌های ارتباطی، کارگروهی و پرورش خلاقیت، تابستان ۱۳۸۴

زهره مجیدی^{۱*}، دکتر منیژه کهبازی^۲، فریبا قبله^۳

۱- کارشناس زبان، مدیر اجرایی پایگاه تحقیقات جمعیتی

۲- استادیار، متخصص بیماری‌های کودکان، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اراک

۳- کارشناس مسئول پژوهش، دانشگاه علوم پزشکی اراک

تاریخ دریافت ۸۴/۱۲/۲۴، تاریخ پذیرش ۸۵/۴/۷

چکیده

مقدمه: توانایی برقراری ارتباط در شرایط مختلف، قدرت انجام امور به صورت گروهی با سازگاری و هماهنگی و از طرفی پروراندن اندیشه و عملکرد خلاقانه در امور و در نقش‌های گوناگون همیشه یکی از موضوعات مورد بحث در سرتا سر جهان بوده است. یکی از دلایل و اهداف انجام این تحقیق بررسی نگرش شرکت کنندگان و کسب نظرات آنها در مورد ویژگی‌های کمی و کیفی کارگاه‌ها بوده است.

روش کار: این بررسی از نوع مقطعی بوده و بر روی اکثریت اعضا شرکت کننده به منظور تعیین نگرش آنها نسبت به کارگاه‌های ذکر شده در عنوان انجام گردید. روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری و حجم نمونه شامل ۱۶ نفر کل شرکت کنندگان در ۳ کارگاه می‌باشد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه خود ایفایی ۳۸ سئوالی بود که با یک مطالعه آزمایشی، روایی و پایایی سئوالات مورد بررسی قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری شاخص‌های مرکزی (میانگین، انحراف معیار و حداکثر و حداقل) صورت گرفته است.

نتایج: نتایج نشان داد که اکثریت اعضا با گذراندن کارگاه‌های ذکر شده توان برقراری ارتباط بهتر با دوستان (۱۰۰ درصد)، قابلیت انجام کارگروهی (۹۳/۸ درصد) و انجام امور بدیع و خلاقانه (۸۷/۵ درصد) را پیدا کردند. طبق مشاهدات عینی، در امور روزمره و همچنین در مراسم و مناسبت‌های مختلف نحوه تعامل و برقراری ارتباط ایشان با یکدیگر و با سایرین (دوستان و خانواده) و همچنین انجام اموری که به نوآوری و خلاقیت و کار دسته جمعی نیاز دارد، تفاوت‌های شگرفی دیده می‌شود.

نتیجه گیری: با استفاده از نتایج به دست آمده می‌توان استنباط کرد که اعضا پایگاه در مقابل آموزش‌هایی که در این کارگاه‌ها دیده‌اند، توانایی‌های قابل توجهی از خود نشان داده‌اند. بهتراست این آموزش‌ها ادامه یابند تا کاملاً پایدار و نهادینه شوند، چرا که می‌تواند تأثیرات مختلفی در جنبه‌های گوناگون زندگی ایشان حتی تامین سلامت روحی روانی آنها داشته باشد.

واژگان کلیدی: کارگاه، مهارت‌های ارتباطی، کارگروهی، پرورش خلاقیت، نگرش

*نویسنده مسئول: پایگاه تحقیقات جمعیتی، کوی علی ابن ابیطالب (فوتبال)، ۱۵ متری فوتبال، درمانگاه ارسطو

E-mail: zohmajidi@gmail.com

در انجام پژوهش‌های مربوط به جامعه کاملاً احساس می‌شود.

با توجه به نیازی که در پایگاه تحقیقات جمعیتی اراک احساس می‌شد، بر آن شدیم تا با برگزاری کارگاه‌ها و آشنایی شرکت‌کنندگان با مهارت‌های ارتباطی، کار گروهی و پرورش خلاقیت که به نوعی پیش درآمد برای آموزش‌های دیگر می‌باشد گامی جهت حل مشکلات مطرح در جامعه برداریم.

از جمله فعالیت‌هایی که در پایگاه تحقیقات جمعیتی اراک از بدو تاسیس (زمستان ۸۳) تاکنون صورت گرفته سرشماری منطقه می‌باشد که طی آن منطقه به ۱۱ بلوک تقسیم بندی شد و خصوصیات دموگرافیک آن به دست آمد. پس از آن جلب مشارکت ساکنین این ۱۱ منطقه به سوی پایگاه آغاز شد. حدود ۶۰۰ نفر در گروه‌های مختلف سنی ۱۲ - ۶۰ سال، دختران، پسران، زنان و مردان و در رده‌های نسبتاً متفاوت تحصیلی به پایگاه جلب شدند. راه کارهای مختلفی جهت جلب مشارکت آنها در نظر گرفته شد. از جمله سخنرانی در مدارس و یا مساجد، نصب بلبورد، تراکت تبلیغاتی و پوستر در قسمت‌های مختلف منطقه و استقبال از حضور آنان در پایگاه هم‌زمان با جلب مشارکت، برنامه توانمند سازی که به نوعی در بطن جلب مشارکت نهفته بود، آغاز شد. به منظور توانمندسازی نیز کلاس‌های متفاوتی در پایگاه برگزار شد.

نکته جالب توجه این است که بسیاری از این کلاس‌ها توسط اهالی منطقه و از میان ۱۱ بلوک سرشماری شده برگزار شدند. از مهم‌ترین کلاس‌هایی که در قالب کارگاه برگزار شد کارگاه‌های مختلف

مقدمه

در چند دهه اخیر روش‌های تحقیق سنتی و متداول برای حل مشکلات اجتماعی مردم، به دلیل مشارکت محدود جامعه دچار چالش شده‌اند. طراحان دیدگاه نوین در جستجوی مشارکت جامعه به عنوان شریکی فعال در تمام فرآیند پژوهش هستند و سودمندی‌هایی را برای اتخاذ این راهبرد بر می‌شمارند. در پژوهش مشارکتی مبتنی بر جامعه^۱ نقش محققین غیر دانشگاهی در روند تولید دانش، ایجاد تغییر و کنترل فرآیند پژوهش حائز اهمیت می‌باشد. از این رو امروزه علاقه فزآینده‌ای برای به کارگیری پژوهش‌های مشارکتی مبتنی بر جامعه در سطح جوامع دانشگاهی دیده می‌شود، اما آشنایی ناچیزی با روش‌شناسی و اصول این شیوه در سطح جامعه و گستره‌های دانشگاهی وجود دارد. با توجه به فاصله موجود بین نیازهای احساس شده توسط مردم و دیدگاه‌های محققین دانشگاهی به مسائل و معضلات اجتماعی و عدم تطابق این دو دیدگاه، ضرورت جامعه‌نگری در بخش سلامت به دلیل ارتباط آن با توسعه پایدار، ضرورت توانمند سازی آحاد جامعه به ویژه در زمینه مدیریت، کاهش نابرابری‌های اجتماعی، تشدید مشکلات پیچیده سلامت در قرن بیست و یکم (مانند HIV بیماری‌های غیر واگیر، اختلالات ناشی از رفتارهای پر خطر، خشونت و...) و هم‌چنین وجود ظرفیت مناسب در جامعه به دلیل بالا رفتن سطح سواد همگانی، دسترسی آسان به وسایل ارتباط جمعی و ضرورت پرداختن به موضوعاتی که طرح آن در ساختارهای دولتی به دلیل حساسیت‌های فرهنگی با اشکال مواجه است (۱، ۲)، اهمیت تشریک مساعی مردم

^۱ - Community-based participatory research.

مهارت‌های ارتباطی، کارگروهی و پرورش خلاقیت بود که با هدف توانمند سازی اعضا چه از نقطه نظر فردی و چه اجتماعی برگزار شد. از دیگر اهداف این کارگاه‌ها آشنا کردن اعضا با روش تحقیق و انجام کارگروهی و هم‌چنین به وجود آوردن محیطی بدون تشدد و درگیری با یکدیگر و در نتیجه ایجاد فضای توأم با آرامش بود، تا بتوان اهداف اصلی تاسیس پایگاه‌های تحقیقات جمعیتی را در بین مردم القا نمود.

با توجه به این که با برگزاری این کارگاه‌ها اولین گام‌های فعالیت پایگاه تحقیقات جمعیتی اراک برداشته می‌شد، لذا بر آن شدیم تا نگرش اعضا را نسبت به کارگاه‌ها و مدرسین آنها و از طرفی دیگر این که این کارگاه‌ها تا چه حد توانسته‌اند در زوایای مختلف در افراد تغییر ایجاد کنند، جویا شویم.

روش کار

این پژوهش از نوع مقطعی می‌باشد که برای انجام آن پرسش‌نامه تهیه شد. برای تهیه این پرسش‌نامه ابتدا فلوچارت ترسیم و بر اساس آن بانک سؤال و کد شیت تهیه گردید. در بانک سؤال ۸۸ سؤال (سنجه) طراحی شد. سپس بعد از تعیین روایی و پایایی آنها تعدادشان به ۲۰ سؤال تقلیل یافت. در مورد روایی سؤالات، با بررسی ارتباط بین دو متغیر کمی، همبستگی پیرسون بین سؤالات مربوط به هر شاخه فلوچارت تعیین شد. در هر شاخه سؤالاتی که ضریب همبستگی بیشتر و P کمتر از ۵ درصد داشتند به عنوان سؤالات با روایی بالا انتخاب شدند. هم‌چنین با محاسبه آلفای کرونباخ و P بین سؤالات معتبر، پایایی آنها نیز مشخص شد. ۷ سؤال بعدی به صورت کاملاً مشابه برای هر یک از مدرسین کارگاه طراحی شده و مجموعاً ۲۷ سؤال تهیه گردید. از ۲۷ سؤال طراحی

شده، جهت بررسی دستیابی به اهداف یا به عبارتی سنجش توانمند شدن اعضا، یازده سؤال با پاسخ‌های بلی - خیر بود. سایر سؤالات با استفاده از طیف لیکرت و ۵ گزینه‌ای (کاملاً موافقم=۵، موافقم=۴، نظری ندارم=۳، مخالفم=۲، کاملاً مخالفم=۱) طراحی شد. نمرات کسب شده از پرسشنامه حداقل ۲۷ و حداکثر ۱۳۵ قرار گرفت.

کارگاه‌های مهارت‌های ارتباطی در محل دبیرخانه پایگاه و هفته‌ای یک جلسه به مدت ۲ ساعت و جمعاً به مدت ۶ جلسه برگزار شد. کارگاه کارگروهی با ۱۵ روز فاصله، بعد از اتمام سری اول کارگاه به مدت یک روز کامل و کارگاه پرورش خلاقیت نیز با فاصله زمانی ۱۵ روز با کارگاه قبل به مدت ۲ روز برگزار شد.

جمعیت شرکت کننده در هر سری کارگاه‌ها تقریباً یکسان بود که از نظر سنی بین ۱۶ تا ۳۲ سال، دارای تحصیلات دانش آموز، دیپلمه و لیسانس و از نظر تعداد بین ۱۶ تا ۲۵ نفر بودند. نمونه گیری هم به صورت آسان صورت گرفته که مجموع نمونه‌ها ۱۶ نفر بود. اطلاعات به دست آمده از طریق پرسش‌نامه‌ها، با استفاده از شاخص‌های مرکزی تجزیه و تحلیل شد. از نظر رعایت نکات اخلاقی این اطمینان به پاسخگویان داده شد که نیازی به نوشتن نامشان نیست و می‌توانند آزادانه نظر خود را ابراز نمایند.

نتایج

از ۱۱ سؤال طراحی شده برای دستیابی به اهداف، پنج سؤال مربوط به کارگاه مهارت‌های ارتباطی، دو سؤال برای کارگاه کارگروهی و چهار سؤال برای کارگاه پرورش خلاقیت تهیه شد. نتایج نشان داد که تمام افراد شرکت کننده (۱۰۰ درصد)

اظهار داشتند که مهارت ارتباطی بهتری را با دوستان پیدا کرده‌اند. در مورد انجام کارگروهی ۹۳/۸ درصد معتقد بودند که این مهارت را پیدا کرده‌اند. ۹۳/۸ درصد اظهار داشتند که برای حل مشکلات و مسائل به چندین راه حل می‌اندیشند. ۹۳/۸ درصد اظهار داشتند که با دیدن و شنیدن هر کلمه می‌توانند چندین تعبیر از آن بسازند. ۸۷/۵ درصد معتقد بودند در تصمیم‌گیری‌هایشان دیگر عجله نمی‌کنند. ۸۷/۵ درصد اظهار داشتند که به محیط دور و بر خود دقت بیشتری دارند. ۷۵ درصد اعتقاد داشتند که به آرامش بیشتری دست

یافته‌اند. ۸۱/۳ درصد اظهار داشتند مسائلی را که قبلاً نمی‌توانستند حل کنند اکنون می‌توانند. ۶۸/۸ درصد به داشتن استرس کمتری نسبت به قبل اشاره نمودند. ۸۶/۷ درصد نیز اعتماد به نفس بیشتری را ابراز نمودند. جدول ۱ امتیاز مربوط به مدرسین رانسان می‌دهد. مدرسین کارگاه پرورش خلاقیت و مهارت‌های ارتباطی امتیاز بسیار نزدیک بلکه یکسان به دست آورده‌اند که با امتیاز مدرس کارگاه کارگروهی متفاوت است.

جدول ۱. میانگین نمرات کسب شده سئوالات هفتگانه مدرسین کارگاه‌های مهارت‌های ارتباطی، کارگروهی و پرورش خلاقیت در تابستان سال ۸۴

نام کارگاه	افراد شرکت کننده	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
مهارت‌های ارتباطی	۱۵	۵۴	۹۰	۷۲/۹۳۳	۱۰/۲۷
کارگروهی	۱۶	۴۰	۹۰	۶۱/۳۱۲	۱۵/۴۰
پرورش خلاقیت	۱۶	۵۴	۹۰	۷۲/۹۳۷	۱۰/۰۳

بحث

قبل از برگزاری نخستین کارگاه مهارت‌های ارتباطی به دلیل این که پایگاه تقریباً اولین گام‌های فعالیت خود را برمی‌داشت و در نتیجه شناخت و دیدگاه عمیقی نسبت به آن وجود نداشت، لذا استراتژی و طرح خاصی جهت برگزاری سری کارگاه‌های مورد بحث ترسیم نشده بود و تنها هدف از برگزاری آنها آماده ساختن اعضاء برای کارگاه‌های روش تحقیق بود. ولی با اشتیاقی که شرکت کنندگان از خود نشان دادند و اعلام آمادگی و ابراز توانایی جهت برگزاری همین کارگاه‌ها (مهارت‌های ارتباطی) برای سایر گروه‌هایی که در پایگاه جلب شده بودند و از کلاس‌های متفاوت پایگاه استفاده می‌کردند، تصمیم بر این شد که کارگاه‌های دیگری نیز برگزار گردد (مجموعاً ۱۲

کارگاه مهارت‌های ارتباطی، یکی توسط مدرس خارج از پایگاه و بقیه توسط اعضاء پایگاه برای گروه‌های سنی مختلف در محل پایگاه). هم‌چنین کارگاه کارگروهی و پرورش خلاقیت نیز متعاقب آنها برگزار گردید. نتایجی که به دست آمد تا حد زیادی برخلاف چیزی بود که انتظار می‌رفت. همان‌طور که در قسمت نتایج مشاهده می‌شود ۱۰۰ درصد افراد شرکت کننده اظهار کردند که قادر به برقراری ارتباط بهتری باشند و یا ۹۳/۸ درصد گفته‌اند که برای حل مشکلات و مسائل می‌توانند به چندین راه حل بیاورند. این نتایج می‌تواند نوید بسیار خوبی برای موفقیت‌های بعدی باشد.

در بررسی‌های به عمل آمده در سایر پایگاه‌های تحقیقات جمعیتی هیچ کدام از این کارگاه‌ها برگزار نشده اما متولیان در تحقیق خود تحت عنوان "نقش بازی‌های خلاق در سازندگی و آموزندگی" به این نتیجه رسید که ۵۷/۵ درصد افراد معتقد بودند که بازی‌های خلاق در ایجاد سازندگی و آموزندگی نقش زیاد و ۱۰ درصد معتقد بودند که نقش کم دارند. هم‌چنین نتایج وی نشان داد که ۷۵ درصد افراد معتقد بودند که بازی‌های خلاق در بروز استعدادها و توانایی نقش زیاد و ۲۰ درصد معتقد بودند که نقش کم دارند (۳). در حالی که در مطالعه حاضر در مقابل سوالی که پرورش خلاقیت ایشان را می‌سنجد ۹۳/۸ درصد اعضاء به این توانایی تسلط یافته‌اند.

علوی در شیراز میان التزام شغلی و خلاقیت مدیران رابطه معناداری پیدا کرد. وی بین التزام شغلی و جنسیت و خلاقیت مدیران در مورد زنان رابطه معنادار یافت اما در مورد مردان ارتباطی پیدا نکرد. در مورد تحصیلات به این نتیجه رسید که رابطه معناداری بین این متغیرها و مدیران فوق دیپلم وجود ندارد. اما بین این متغیرها و تحصیلات لیسانس و بالاتر رابطه وجود دارد (۴). در مطالعه پایگاه تحقیقات جمعیتی حاضر مشخصات دموگرافیک شرکت کنندگان پرسیده نشده و افراد با شرایط مختلف در این کلاس‌ها و کارگاه‌ها شرکت کرده و نتایج موجود به دست آمده است.

در تحقیقی که فاتحی زاده و همکاران در زمینه عملکرد محتوای کتاب‌های عمومی دبیرستان برای ایجاد مهارت‌های اجتماعی انجام داده‌اند، کتاب‌هایی از جمله قرآن، بینش اسلامی، مطالعات اجتماعی و... مورد بررسی قرار گرفته است. وی نقش قرآن و کتاب مطالعات اجتماعی در متغیرهایی از جمله مهارت ارتباطی، جرأت ورزی، شغل یابی و نحوه پر کردن

اوقات فراغت را به این شرح می‌بیند که قرآن ۱۵/۸۴ درصد و مطالعات اجتماعی ۲۲/۵ درصد موجب بالارفتن مهارت ارتباطی می‌شود. در پر کردن اوقات فراغت نیز این دو کتاب به ترتیب ۰/۴ درصد و ۲/۲۶ درصد نقش داشته‌اند (۵).

در مطالعه پایگاه تحقیقات جمعیتی اراک رئوس مطالب کارگاه‌ها ارائه سر فصل‌های کلی مربوط به هریک از این مباحث بوده که کلاً در این قبیل کارگاه‌ها ارائه می‌شوند. همان طور که در قسمت نتایج دیده شد، امتیاز مدرسین کارگاه مهارت‌های ارتباطی و پرورش خلاقیت تقریباً یکسان بود و با نتیجه مدرس دیگر تفاوت داشت. یکی از دلایل این تفاوت را می‌توان به تجاربی که مدرسین کارگاه‌های مهارت‌های ارتباطی و پرورش خلاقیت طی تدریس‌های قبلی و تعاملی که با مخاطبین مختلف کسب نموده‌اند و لذا آمادگی بیشتر آنان نسبت داد که این امر در مورد مدرس کارگاه کارگروهی احتمالاً کمتر بوده است. خصوصاً این که از ایشان با عجله جهت تدریس و برگزاری کارگاه دعوت به عمل آمده بود.

نتیجه گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از این تحقیق می‌توان گفت علیرغم این که آموزش در مطالعه حاضر در مقطع زمانی اندکی انجام شده و افراد هم دارای شرایط یکسان نبوده‌اند، اما نتایجی مشابه یا شاید قوی‌تر از سایر تحقیقات که با شرایط منسجم‌تری صورت گرفته به دست آمده است. اگر بتوان این قبیل آموزش‌ها را نهادینه نمود یعنی به طور مرتب در رئوس برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های آموزشی قرارداد نقش بسیاری در شناخت توانایی‌های مختلف افراد و هم‌چنین ارتقاء سطح سلامت روانی فرد و خانواده دارد.

تشکر و قدردانی

بدینوسیله از اعضاء محترم پایگاه تحقیقات جمعیتی که در پر کردن پرسش نامه ها همکاری نمودند و هم چنین از دانشجویان پزشکی عضو کمیته تحقیقات دانشجویی سرکارخانم ها اکرم اسماعیلی و هاجر رجیبیان و دوستان ایشان که در مراحل از کارما را یاری نمودند و مدرسین محترم جناب آقایان حسن تکلو فارغ التحصیل رشته اتاق عمل، سالارارزیده دانشجوی پزشکی و جناب آقای دکتر فرید ثاقبی که زحمت برگزاری کارگاه ها را متقبل شدند و هم چنین جناب آقای دکتر علی چهرئی صمیمانه قدردانی می گردد.

منابع

۱. ملک افضلی ح. پژوهش مشارکتی مبتنی بر جامعه. چاپ اول، تهران، انتشارات معاونت تحقیقات و فن آوری وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، تابستان ۱۳۸۴، ص ۵-۶.

۲. خبرنامه دبیرخانه شورای آموزش پزشکی و تخصصی. تیر ۱۳۸۰، شماره ۱۵، ص ۲۹-۳۶.
۳. متولیان ع ا. بررسی نقش بازی و خلاقیت در یادگیری دانش آموزان مقطع ابتدایی از دیدگاه معلمان پسر شهرستان های خمین. پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی، مرکز آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان استان مرکزی، بهار ۷۸.
۴. علوی س ن. بررسی میزان التزام شغلی با میزان خلاقیت مدیران آموزش و پرورش شیراز. پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، شورای تحقیقات استان فارس، سال ۸۲.
۵. فاتحی زاده م، فتحی ف. عملکرد مدرسه در ایجاد و پرورش مهارت های اجتماعی دانش آموزان دختر دوره متوسطه شهر اصفهان. پایان نامه جهت اخذ مدرک کارشناسی ارشد، مصوب شورای تحقیقات استان اصفهان، سال ۸۰.

The attitude of participants in Arak population research base towards communication skills, teamwork and boosting creativity workshops at Arak University of medical sciences, summer 2005

Majidi Z², Kahbazi M³, Ghebleh F⁴

Abstract

Introduction: The ability to communicate and work together with harmony irrespective of selfishness and increasing innovation, inspiration and creativity in different conditions and roles are among the most important subjects all over the world. Investigating the attitude of the participants towards the qualitative and quantitative specifications of the workshops and getting familiar with them have been the dominating reasons of the present research.

Materials and Methods: The study is a cross-sectional descriptive one and included the participants of the three aforementioned workshops holding in population research base of Arak University of medical sciences. The data collection tool was an 88-item questionnaire and at first it was tested by a pilot study. After measuring the validity and reliability of the questions, 20 ones were selected as appropriate items. Data analysis was done by central indices (mean, standard deviation, minimum and maximum).

Results: The results revealed that participants can communicate with each other, their friends and family by 100%, working together 93.8% and doing the innovative and creative works 87.5%, and according to direct observation they have wonderful changes in different aspects of life by learning these skills.

Conclusion: It has been understood that the participants of workshops have shown many qualifications and the education should be continued to sustain the skills since they can promote their mental and psychological abilities.

Key words: Workshop, communication skills, teamwork, boosting creativity, attitude

² - BSc. Of English language, executive manager of Arak population research base.

³ - Assistant professor, Arak University of medical sciences.

⁴ - Arak University of medical sciences.